

УНІВЕРСИТЕТСЬКА БІБЛІОТЕКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Буліч Наталія Миколаївна

завідувачка відділом Наукової бібліотеки,
Національний юридичний університет
ім. Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: bylich@ukr.net

Ковальова Анастасія Олександрівна

бібліограф II категорії Наукової
бібліотеки, Національний юридичний
університет ім. Ярослава Мудрого,
Україна, м. Харків
e-mail: nastyia.aya@gmail.com

Анотація: у статті розглядаються питання глобалізації бібліотечної діяльності у контексті модернізації процесів вищої освіти та входження до міжнародного інформаційного простору

Ключові слова: бібліотеки, бібліотечна справа, глобалізація, вища освіта, університетські бібліотеки, модернізація вищої освіти, трансформація вищої освіти, глобалізаційні процеси, бібліотечні сервіси

У кінці ХХ століття для людства розпочався якісно новий етап розвитку, який визначається, перш за все, глобалізацією всіх сфер життя суспільства. Під глобалізацією, як правило, розуміється цивілізаційний процес планетарного об'єднання різних сфер людської діяльності, який охоплює виробництво, технології, фінанси, торгівлю, культуру, політичні і державні інститути. Макротенденцією сучасного світового розвитку стала глобалізація (англ. globalization) – природний процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції й уніфікації, який неможливо зупинити і важко коригувати, він відображає свого роду «рівнодіючу» різноманітних і різноспрямованих глобалізаційних сил світу. Вплив глобалізації на культуру і, зокрема на вищу освіту, привертає в останнє десятиліття увагу дослідників. В Україні після підписання Болонської декларації цей процес особливо

активізувався, оскільки нині, як ніколи, необхідна консолідація в інформаційному суспільстві, частиною якого є університетські інформаційні бібліотечні комплекси [5].

Найважливішим із наслідків глобалізації у сфері вищої освіти, як трансформації різних освітніх систем в єдину загальноєвропейську, а потім світову систему, при збереженні відмінностей, зумовлених традицією і культурою, є процес зближення та інтеграції національних систем освіти.

Тож, не дивно, що університетські бібліотеки, як важливий структурний підрозділ вищої освіти, відчувають на собі потужний вплив таких всеосяжних факторів, як глобалізація освіти та інформатизація простору вищої школи. Відомо, що інформатизація університетських бібліотек у багатьох країнах досягла досить вражаючих масштабів. Результатом цього став відкритий доступ студентів, аспірантів, викладачів до комп'ютерних класів. Наявність електронних каталогів, електронних підручників, силлабус, повнотекстових ресурсів власної генерації, широке використання мультимедійних засобів в аудиторному викладанні – усе це помітно розширило можливості навчального процесу. Треба відзначити, що інформатизація в університетських бібліотеках провідних країн досягає свого можливого максимуму. Удосконалення техніки і програмних продуктів відбуватиметься й далі, але форми їх включення в навчальний процес і наукову роботу вже досягли достатньо повного розкриття.

Ці явища вимагають від українських університетських бібліотек безперервної модернізації і трансформації відповідно до освітніх та наукових процесів, які розвиваються динамічно, і все більш високої інформаційної культури споживачів бібліотечних сервісів. З цією метою університетські бібліотеки мають перетворитися на бібліотечно-інформаційні центри як нові моделі обслуговування потреб вузу.

Таким чином, актуальність вивчення впливу процесів глобалізації на розвиток університетських бібліотек зумовлюється необхідністю осмислення на науково-теоретичному рівні, рівні емпіричного дослідження і аналізу

процесів, що відбуваються всередині університетських бібліотек з огляду на світову глобалізацію, виявлення основних тенденцій та прогнозування можливостей їх подальшого розвитку.

Відомо, що роль університетської бібліотеки в сучасних умовах можна визначити при аналізі і порівнянні різних комунікаційних засобів сучасного суспільства: традиційної бібліотеки, Інтернет та електронної бібліотеки. Інтернет, телебачення і комп'ютер, оснащений різними пристроями, перестають бути просто технічними засобами, вони сприймаються як своєрідна символіка сучасного світу. Ці засоби відкривають нові можливості для об'єднання музики, живопису, літератури, науки, філософії, політики. За допомогою Інтернету можна побачити шедеври мистецтва і почути будь-яку музику, отримати доступ до електронної бібліотеки. Складні твори мистецтва, наукові теорії, політичні ідеології, які вимагали наявності у читачів високого культурного рівня і певних знань, тепер даються споживачеві у спрощеному і доступному вигляді. З одного боку, свобода доступу і необмеженість вибору джерел інформації сприяють залученню більшої кількості користувачів; з іншого, представлена в них інформація сприяє формуванню стереотипів і стандартних рішень, що проникають в свідомість у формі наукових і розважальних програм. У цьому випадку небезпеку становлять скоріше спрощення використання як традиційних, так і електронних бібліотек, в звуженні їх культуротворчих функцій.

У сучасному суспільстві домінуючим культурно-історичним типом залишається університетська бібліотека, але вона набуває рис національної державної установи, головна роль в якому належить освіті й самоосвіті. Інноваційною моделлю доступу до інформації користувачів, у тому числі і студентів, стають електронні бібліотеки, бази даних нового покоління. Сьогодні електронна бібліотека як альтернатива традиційним книжковим зібранням являє собою колекцію друкованих видань в електронному вигляді та електронних текстів, класифікованої за загальними розділами, певними темами і є потужним засобом отримання знань дистанційно. Починаючи з

кінця XX століття західне суспільство стало розглядати бібліотеки як інформаційні центри. У цьому контексті додамо, що з огляду на інтеграцію вищої школи України в європейський освітній простір передусім необхідно вивчити досвід провідних європейських університетів, що мають найбільш оснащені бібліотеки. Керівництво цих університетів, як правило, не прагне створити повністю електронну бібліотеку, оскільки впевнене, що використання технічних нововведень і отримання інформації в інтерактивному режимі слід поєднувати з безпосередньою роботою з книгами, журналами та іншими друкованими матеріалами. Цим університетам вдалося створити гнучкі бібліотеки, орієнтовані на читачів, з максимальним використанням новітньої інформаційної технології та електронної інформації, що забезпечують своїм користувачам автоматизовані робочі місця. Саме таким шляхом пішло і керівництво Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, створивши сучасний навчально-бібліотечний комплекс на основі кращих європейських зразків, цікавих архітектурних рішень і прогресивних інформаційних ресурсів.

Характеризуючи тенденції розвитку вищої освіти в Україні в XXI ст., відзначимо такі його особливості, як перехід на багаторівневу систему освіти, безперервність освіти, її відкритість, актуалізація, фундаменталізація, гуманізація і гуманітаризація освіти, впровадження інновації, перехід до особистісно-орієнтовної освіти, дистанційного модульного навчання на основі інтернаціоналізації, посилення впливу інформаційних технологій, підвищення мобільності студентів і викладачів, уніфікація навчальних планів і програм, введення єдиної системи залікових одиниць, взаємне визнання наукових ступенів і дипломів. Найбільш відомі програми європейської студентської мобільності ERASMUS та наступна за нею (з 1995 р.) SOCRATES. Вони націлені на навчання 10% всього студентського населення за кордоном [2].

Отже, університетська бібліотека, виступаючи, з одного боку, соціальним інститутом, відчуває на собі вплив усіх процесів, що протікають

в сучасному глобальному суспільстві, а з іншого, – структурним підрозділом вищої школи, залежить від усіх тенденцій, що охоплюють розвиток університетської освіти на сучасному етапі. Відомо, що обсяг інформації, який повинен засвоїти студент, із кожним роком збільшується. За останнє століття до загальної суми знань додалося інформації більше, ніж за всю попередню історію людства. Саме тому між інформаційним потоком і сучасними студентськими інформаційними запитами повинен стояти якісний бібліотечний сервіс. Встановлено, що в будь-якій культурі можна виділити дві лінії: стійку (консервативну) і розвиваючу (новаторську). Це повною мірою стосується тих тенденцій, які охоплюють сьогодні університетську бібліотеку як інститут культури. Новаторство культури тісно пов'язане з наукою, творчістю, перш за все технічним (бездротовий Інтернет, електронна доставка документів, наукометричні, бібліометричні процеси тощо). У той же час слід пам'ятати, що кожна культурна подія залежить від того, що було раніше, і впливає на те, що буде потім. Крім того, те, що було розкішшю вчора, стає масовим сьогодні (комп'ютерні зали, медіатеки, електронні підручники та ін.). Вузівській спільноті в цілому та бібліотечній сфері зокрема необхідно визнати неминучість інформаційної ери і впровадження в усі сфери діяльності нових інформаційних технологій [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що сучасні бібліотеки сприяють прискоренню перетворення суспільства на інформаційне. Тому університетська бібліотека не може протиставляти себе і свої традиції новій епосі, а повинна інтегрувати власні досягнення і багатовіковий досвід з сучасними інформаційними технологіями, тенденціями розвитку вищої школи для успішного виконання своїх соціально-комунікативних функцій, трансформуючись у якісно нового рівня інформаційну сферу надання знань. З цією метою університетські бібліотеки мають стати так званими бібліотечно-інформаційними центрами, а розвиток і діяльність бібліотеки нового типу слід зорієнтувати на: по-перше, внутрішній зміст документа, цінність знання, що міститься в ньому; по-друге, культурні та соціальні зміни

суспільства; по-третє, індивідуальність людини з її конкретними потребами й ідейною мотивацією.

Сучасна університетська бібліотека стає не тільки місцем акумуляції та зберігання інформації, а й своєрідним комунікативним медіумом, долучення до якого забезпечує якісну освіту за європейськими стандартами.

Список літератури:

1. Герасіна Л. Глобалізація / Л. Герасіна // Політологічний енциклопедичний словник / уклад.: Л.М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І.О. Поліщук та ін.; за ред. М. Требіна. – Х. : Право, 2015. – С. 146–148.
2. Данильян О. Г. Протиріччя процесу розвитку культури в транзитивному суспільстві та міжцивілізаційні конфлікти / О. Г. Данильян // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія : зб. наук. пр. – Харків : Право, 2009. – № 1. – С. 5–13.
3. Інформатизація і модернізація соціокультурної сфери суспільства: взаємодія та розвиток : монографія / О. С. Онищенко [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. –Київ : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2013. – 208 с.
4. Воскобойнікова-Гузєва, Олена Вікторівна. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / О. В. Воскобойнікова-Гузєва ; наук. ред. Г. І. Ковальчук ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : Академперіодика, 2014. – 362 с.
5. Пасмор, Ю. В. Напрями консолідації в інформаційному забезпеченні правової науки України: соціально-комунікативний аспект : монографія / Ю. В. Пасмор ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ правового забезпечення інновац. розвитку НАПрН України. – Х. : Юрайт, 2013. – 272 с.